

ABD VE TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDEKİ İŞLETME EĞİTİM YAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE İŞLETME EĞİTİMİNDE YENİ YÖNELİMLERİN İNCELENMESİ

Aykut GÖKSEL*

Osman BARAK**

Öz:

Örgütlerin çevresi çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu değişim, örgütleri etkilediği gibi üniversiteleri de etkilemektedir. Amerikan üniversiteleri özellikle işletme biliminin doğduğu ve hızla geliştiği bilim yuvaları olarak kabul edilmektedir. İşletme biliminin temel çalışmaları ve günümüz yeni gelişmeleri bu üniversitelerde vücut bulmuştur. Bu çalışmanın amacı Türk ve Amerikan üniversitelerinin işletme bölümlerinin eğitim yapılarını araştırmak, karşılaştırmak ve işletme eğitimindeki yeni trendleri ortaya çıkartmaktır. Bu çalışmada, ders, bölüm, fakülte ve üniversitelerin karşılaştırmasını yapabilmek için karşılaştırma kriterlerinin yetersiz olduğu fark edilmiş ve gerekli kriterler geliştirilip tanımlanmıştır. Şöyle ki; İşletme bölümü karşılaştırılan birim olarak ele alındığında, Türkiye de bölüm, ABD de fakülte (1.Uzmanlaşma kademesi) olarak yapılandırıldığı, Türkiye üniversitelerindeki işletme bölümlerinin Ana bilim dalları olarak dikey farklılaştığı ABD de fakültelerin bölüm olarak dikey farklılaştığı (2. uzmanlaşma kademesi) tespit edilmektedir. ABD üniversitelerinde işletme fakültelerinin altında bulunan bir bölüm kendi içinde farklı uzmanlık alanlarına dikey olarak ayrılmaktadır (3. uzmanlaşma kademesi) Bu uzmanlık alanlarının da bazıları kendi içinde alt uzmanlık sahalarına dikey olarak farklılaşmaktadır (4. uzmanlaşma kademesi). Bu çerçevede bu tür karşılaştırmalarda kullanılacak kriterler şu şekilde tanımlanmıştır; Kademe genişliği, bir uzmanlaşma derecesinin yatay farklılaşma adedidir. Uzmanlaşma derinliği, uzmanlaşma seviyelerinin kademe genişliklerinin toplamına eşittir. Çalışma sonuçları, Amerikan işletme eğitimi yapısının yatay ve dikey olarak çok belirgin özellikler içinde farklılaştığını

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, agoksel@gazi.edu.tr

** Arş. Gör. Dr., Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, osmanbarak@yahoo.com

ortaya koymakta, bu farklılıklar Türk üniversitelerinin işletme eğitimleri için yeni trend ve anlayışlar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşletme Eğitimi

THE COMPARISON OF AMERICAN AND TURKISH UNIVERSITIES BUSINESS MANAGEMENT EDUCATION STRUCTURES AND THE INVESTIGATION OF NEW TRENDS IN BUSINESS MANAGEMENT EDUCATION

Abstract:

The environment of the organizations changes very rapidly. This change influences the organizations, as well as the universities. American universities are known as the science development areas, this conclusion can be accepted true especially for business management science. The aim of this study is to investigate and compare the business management department educational structures of Turkish and American universities and investigate the new educational trends in business management. In order to compare business management courses, departments, schools and universities, we concluded that comparison criteria are insufficient, so, we need to develop some criteria; in this context we define these comparison criteria. If we take business management department as unit to compare, this unit is structured as department in Turkey, but as school in USA (first specialization level), Business management department is diversified in sub-specializations areas this is called "specialization/expertise level; as specialization/expertise areas diversify vertically, specialization/ expertise level increases. Second criteria definition; specialization/ expertise width" is the horizontal diversifications of specialization/expertise levels. And third criteria level is; "specialization/expertise depth" is the sum of all specialization/expertise width of all specialization/expertise levels. As one of the major results, we conclude that American business management educational structure has a significant vertical and horizontal diversification. These differences in business management give Turkish universities new insights for the future.

Keywords: Business Management Education

GİRİŞ

Organizasyonların çevresi hızla değişmekte, organizasyonlar değişen çevre şartlarına uyum sağlamaya gayret etmektedirler. Değişen çevrenin yeni şartlarına uygun cevap veremeyen organizasyonların yaşamsal sorunları olmakta hatta bazıları pazarda varlıklarını kaybetmektedirler. Organizasyonlar için uzun dönemdeki etkinlik ölçütü uyum olarak tanımlanmaktadır. Bu uyumun sağlanmasında değişimin işaretlerini pazarın isteklerinde görebiliriz. Bu noktadan bakıldığında müşteri istek ve

ihtiyaçlarının karşılanmasına, bir başka deyişle, müşteriye dönük yaklaşımın önemi ortaya çıkmaktadır.

Globalleşmenin bir sonucu olarak, kültür kavramının önemi artmış, pazara hakimiyet açısından, farklı kültür ve değerlere sahip toplumların irdelenmesi bir zorunluluk haline almıştır. Yani küreselleşme dünya ekonomisi ile bütünleşmiş bir pazar yapısını öngörmektedir. Bu da ancak global dünya görüşünü temel alan bir işletme eğitimi ile mümkün olabilir.

Globalleşen dünyanın gereklerini yerine getirmeyen toplumlar tarihsel ve kültürel geçmişleri ne olursa olsun, teknoloji üretme bir yana, kısa bir süre içinde teknoloji transferi dahi yapamaz duruma düşerek 21. yüzyılda uluslar arası toplumun marjinal bir üyesi haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Zira insanın varlığını sürdürmesinin temeli tarih boyunca yaratıcılığa dayanan bilgi üretme kapasitesi olmuştur. Dolayısı ile Türkiye'nin temel hedefi bu kapasiteye sahip bir elit insan gücü tabakası ile birlikte üretilen bilgiyi katma değer yaratma yönünde yaratıcı bir biçimde kullanabilecek daha geniş bir orta düzey insan gücü oluşturmak olmalıdır (Şuhubi vd., 1994).

Küresel rekabetin artması, geleceğin yönetici ve işletmecilerinin profesyonelce bilgilendirilmiş ve donatılmış girişimci kişiler olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle çağdaş bir işletme eğitimi programı, ulusal ve uluslararası piyasadaki değişen koşullar dikkate alınarak hazırlanmalıdır. İşletme Bölümü, dünyada hızla gelişmekte olan ekonomi ve işletme alanında yeni arayış ve uygulamaları takip eden, değişime açık bir bölüm olmalı, gerçek anlamda modern işletme eğitimi vermeyi kendisine amaç edinmeli, esnek bir düşünce yapısına sahip ve giderek artan küresel rekabete uyum sağlayabilen öğrencilerin yetiştirilmesini hedeflemelidir (ege.edu.tr).

Durcker (1993), az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının, ekonomik nitelikli problem olmaktan çok, yönetim ile ilgili bir sorun olarak görmektedir. Bu durum üniversitelerde verilen yöneticilik eğitiminin de önemini artırmaktadır.

Mevcut işletme eğitim programlarında sunulan içerik ile çevrede meydana gelen değişimler her zaman uyum içinde değildir. İşletme okullarına yapılan eleştirilerin başında, öğrenciye sunulan içeriğin gereğinden fazla analitik ve sayısal nitelikli olmasıdır. Öğrencilere sunulan içeriğin gereğinden fazla analitik becerilere aşırı vurgu yapılırken, sentez oluşturma veya işletmeyi içinde bulunduğu sistemlerle birlikte tanımlayabilme becerilerinin üzerinde yeterince durulmamaktadır (Mintzberg, 1989). Ayrıca işletme eğitimi veren kurumlar, öğrencileri bir taraftan teknik ve yöntem bilgisiyle donatırken, etik davranış ve toplumsal sorumluluk gibi kavramlar açısından yetersiz kalmıştır (Coutou, 2003).

O'Toole (2005), işletme eğitimine yönelik son yıllardaki en kapsamlı eleştirilerden birini yapmıştır. Söz konusu eleştirilerin kaynağında işletme eğitiminde zaman içinde gelişen "paradigma" değişikliği vardır. Yeni oluşan paradigma daha çok

işletme akademisyenleri tarafından oluşturulmuş ve akademisyenlerin kariyer amaçlarını desteklerken, işletmecilik ve yönetimin profesyonel bir alan olduğunu göz ardı etmektedir. Akademik olarak “en iyi” olma arayışları işletme programlarını temel amaç ve misyonlarından uzaklaştırmıştır. Program değerlendirmeleri mezunların iş ve performansına göre değil, akademisyenlerin bilimsel araştırma performansına göre yapılmaktadır. Ancak yapılan bilimsel araştırmaların çok küçük bir kısmı yöneticilik mesleğini icra edenler tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla işletme eğitim programlarının etkinliğini artırmak için bu programların tıpkı tıp ve hukuk gibi profesyonel bir alan olduğunun farkına varılması gerekmektedir. Profesyonel mesleklerin temel unsurlarından biri, uygulanabilen ve denetlenebilen etik ilkelerinin olmasıdır. İşletme eğitimi sunan kurumlar öncelikle etik ilkeleri belirleyip, bu ilkeler doğrultusunda eğitim sunmalıdırlar.

Türkiye’deki üniversitelerin genelinde, işletme ders programları ulusal boyutta planlanmakta ve dünyadaki değişim ve gelişmeler dikkate alınmamaktadır. Değişim yönündeki çalışmalar da kısıtlı kalmaktadır. Üniversitelerdeki ders programları zaman zaman mevcut öğretim elemanlarının branşlarına göre oluşturulduğu görülmektedir. Bunun dışında merkezîyetçi bir biçimde standartlaşmış ders programlarının varlığı, global bazda ders program ve müfredatının geliştirilmesine engel teşkil etmektedir (Yüksel ve Durukan, 1998).

Çağdaş anlamda üniversiteler, artık faaliyet alanlarını sadece kendi mensuplarının değer yargılarına göre tespit etmekten ziyade, faaliyetlerinin türlerini ve alanlarını toplumun gereksinim ve beklentileri ile kendilerine tahsis edilen kaynaklara göre tespit eden kurumlardır. Dolayısı ile, çağdaş üniversite toplumun her kesimi ile bütünleşmiş; faaliyetleri bakımından topluma karşı olan sorumluluğunu her ölçüde yerine getirdiği denetlenen ve faaliyetleri pazar tarafından yönlendirilen; sahip olduğu her türlü fiziksel imkan, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insan gücünü girişimci bir zihniyetle değerlendirerek ek mali kaynak yaratan, modern işletmecilik teknikleri ile yönetilen oldukça karmaşık yapıya sahip bir kurum olmalıdır (Şuhubi ve dig., 1994). İşletme okullarının amacı, öğrenciyi geniş yelpazeye yayılmış bilgi ve becerilerle donatarak, iş dünyası ve toplumun genelinde önderlik yapabilecek, toplumsal sorumluluk üstlenebilecek şekilde yetiştirmektir. İşletme okullarının müfredatı sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Buna ilaveten, işletme pogramları iktisat ve davranış bilimlerindeki değişimleri uygulamaya geçirebilecek nitelikte öğrenci yetiştirmelidir (AACSB: 1993: 1-3).

Clark, bir çok batı ülkesinde yüksek öğretim sistemlerini çeşitli açılardan incelemiş ve koordinasyon üçgeni adını verdiği üçgen üzerinde ülkelerin eğitim üzerindeki otoritesi, akademik oligarşi ve pazar ve topluma yöneliklik açısından değerlendirmiştir. Değerlendirme sonucunda devletçi ve bürokratik yapının egemen olduğu Rusya ve İtalya gibi ülkelerde pazara yönelik eğitimin düşük Kanada, Japonya ve İngiltere gibi ülkelerde orta düzeyde ve ABD de ise en yüksek düzeyde pazara

dönük ve girişimci bir eğitim yapısının var olduğunu ortaya koymuştur. (Clark: 1990: 31-35).

Karakaş (2006), 21. Yüzyıl işletme eğitiminin; öğrenci odaklı ve öğrenci merkezli, küresel, uluslar arası ve kültürler arası, yenilikçi ve sıradışı, bütüncül ve senteze dayalı, uygulamalı ve pratik, disiplinler arası köprüler kurabilen, interaktif ve katılımcılığı teşvik eden, simülasyonlu, deneyimli ve denemeli, multimedya destekli, insan odaklı, dayanışma ve yaratıcılığı teşvik edici, dinamik, esnek, sürekli geliştirilen ve adepte edilen, sistemci kompleks ve çok boyutlu düşünmeyi sağlayan, yetkinlik ve beceri geliştirici, takım çalışmasına dayalı, performans değerlendirmeli, sosyal sorumluluğu ve sosyal yeniliği teşvik edici, derinlik sanat ve anlam odaklı, iş dünyası ile iç içe olan, bireysel insiyatifi esas alan, bireyin kendini tanımasını sağlayan, teori ile pratik arasında köprüler kuran, derinlemesine düşündürülen, sorgulatan, merak ettiren, stratejik bilgi üretimini sağlayan, araştırmayı, soru sormayı, bilgi toplamayı teşvik eden, ufuk açıcı ve vizyon oluşturucu, eğitim ihtiyacı ve analizine dayanan, bol ölçümlü ve değerlendirmeli, gelenekle geleceği buluşturan, farklılıklara saygılı, hedef, sonuç ve performans odaklı, orjinal fikirler yeşertici, farklılıkları buluşturunca, dengeleyici ve zenginliğe dönüştürücü, beyin fırtınaları yaptıran, birebir etkileşimli, mikro ve makro sistemler arası bağlantılar kuran, profesyonel düşünmeyi, sosyal liderlik ve girişimciliği geliştiren, kişinin güçlü ve zayıf yönlerini bulmasını sağlayan, ülkenin gelişimi için sorumluluk bilinci uyandıran, yaşam boyu öğrenme bilinci oluşturan, strateji geliştirmeyi ve stratejik düşünmeyi vurgulayan, herkezin güçlü yönlerini buluşturan ve sinerji oluşturan niteliklerde olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Çalışma alanı ne olursa olsun organizasyonlar günümüzde müşteriye birinci önceliği vermekteler. Eğitim öğretim alanına bakıldığında da aynı yaklaşımların öneminin arttığı gözlenmektedir. Yüksek öğretim alanında da üniversiteler, yapılarını, öğretim süreç ve tekniklerini pazarın ihtiyaçlarını dikkate alarak yapılandırmak zorundadırlar. ABD’de işletme eğitiminin çeşitliliğinin fazla olduğu bilinmektedir. İşletme eğitiminin en önemli teorilerinin geliştirildiği, uygulandığı ve hala bu konudaki liderliğin sürdürüldüğü ABD’ye Türkiye’den de öğretim amaçlı olarak lisans ve yüksek lisans öğrencileri gitmektedir. O kadar ki, Türkiye eğitimde öncü olan bu ülkeye burslu olarak öğrenciler göndermekte bu öğrencileri yurda dönüşte akademisyen olarak üniversitelerde görevlendirmektedir. ABD’ye öğrenim alanında gösterilen bu yoğun ilginin sebeplerini ABD üniversitelerinin değişimi yakından takip edip, değişime uyum sağlayıp ve hatta değişimi yaratmalarında aramak yanlış olmayacaktır. Bu çerçevede, işletme öğrenimi için de bunların doğru olduğu kabul edilmektedir. Bu perspektif içerisinde yapılmak istenen çalışmanın ana amacı ABD ve Türkiye işletme öğrenimi yapısının karşılaştırılması, benzerlik farklılıklar ve işletme eğitimindeki yeni yönelimlerin bulgulanmasıdır. Çalışma bu amacı iki araştırma ile gerçekleştirmeyi planlamaktadır;

Birinci araştırma, işletme öğreniminin öncüsü olmuş ABD üniversitelerinde işletme dalının bugünkü konumunu anlamaya yöneliktir. İşletme bir fakülte içinde bir bölüm olarak mı ele alınmakta yoksa kendi başına fakülteleşme yolunda mıdır? Veya bir başka yapılanma mevcut mudur? İster bölüm ister fakülte olsun, ana bilim dalları açısından yapılanma ve çeşitlenme ne yöndedir?

İkinci araştırma, fakülte/işletme bölümleri içindeki uzmanlaşma dağılımlarının incelenmesidir. Bu noktada Türkiye ana bilim dalları itibarıyla ders gruplarının toplam içindeki ağırlıkları hesaplanmak istenmektedir. Bu yöntemlerle işletme biliminin lideri olan ABD üniversitelerindeki işletme bölüm-fakültelerinin konumu ile ülkemiz üniversitelerindeki işletme bölüm-fakültelerinin konumunun karşılaştırılabileceği düşünülmektedir.

ABD'nin 20 ve Türkiye'nin 39 üniversitesinin işletme bölüm-fakülte yapılanmasını ve işletme bölüm-fakülte ders programlarının incelenerek karşılaştırması, bu yolla benzerliklerin, farklılıkların ve yeni yönelimleri bulgulanması çalışmanın metodolojisi içinde yer almaktadır. Analizler, gerekli olan temel istatistikî yöntemler ile yapılacaktır.

D) ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma ABD üniversiteleri ile Türk üniversitelerinin işletme dallarının mevcut durumlarının karşılaştırılması ve işletme alanındaki yeni yönelimlerin belirlenmesi esasına dayanmaktadır. (amacına yöneliktir) Bu amaçla Türk ve ABD üniversitelerinin web sayfalarındaki bilgiler çalışmanın amacına yönelik olarak toplanmıştır. Elde edilen veriler sistematik olarak incelenerek Türk ve ABD üniversitelerinde işletme dalının yapısı, örgütlenme şekli, uzmanlaşma seviyeleri, uzmanlaşma derinlikleri, mezuniyet kredileri, ve toplam ders adetleri tablolanmış ve karşılaştırılmıştır.

Araştırma kapsamında Yüksek Öğretim Kurumunun (YÖK) web sayfasında (www.yok.gov.tr) belirtilmiş toplam 74 adet devlet ve vakıf üniversitesinin tümünün web sayfaları incelenmiş bazılarının web sayfalarında bilgiler bulunamamış (Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi) bir kısmında İİBF olmadığından ve/veya işletme fakültesi olmadığından (Dicle Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi gibi) bilgileri çalışma süresince mevcut olan 39 üniversite inceleme kapsamına alınmıştır.

Çalışmada incelenen 20 ABD üniversitesi tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen ABD eyaletlerindeki en yüksek öğrenci sayısına sahip devlet üniversiteleri olarak belirlenmiştir. Bu üniversitelere ait veriler kaynakçada belirtilen üniversite web sayfalarından elde edilmiştir.

II) ARAŞTIRMANIN BULGULARI

A) Türk Üniversiteleri

Çalışmada incelenen 39 Türk üniversitesinin 37 sinde işletme dalı İİBF' nin bünyesinde bölüm olarak örgütlenmiştir. Dokuz Eylül ve İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme dalını İşletme Fakültesi olarak yapılandırmıştır.

Tablo : 1
Türk Üniversitelerinde İşletme Alanının Örgütlenmesi

İşletme Dalının Örgütlenme Şekli Bölüm Olan Üniversiteler	
Adnan Menderes Üniversitesi	Hacettepe Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi	Haliç Üniversitesi
Atılım Üniversitesi	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Başkent Üniversitesi	İstanbul Ticaret Üniversitesi
Beykent Üniversitesi	İzzet Baysal Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi	Kafkas Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Celal Bayar Üniversitesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Cumhuriyet Üniversitesi	Maltepe Üniversitesi
Çağ Üniversitesi	Marmara Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi	Muğla Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi	Niğde Üniversitesi
Doğuş Üniversitesi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi	Süleyman Demirel Üniversitesi
Ege Üniversitesi	Trakya Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi Kayseri	Ufuk Üniversitesi
Nevşehir Üniversitesi	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Gazi Üniversitesi Ankara	Hitit Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi	
İşletme Dalının Örgütlenme Şekli Bölüm Olan Üniversiteler	
İTÜ İşletme Fak. İşletme Mühendisliği	Dokuz Eylül Ün. İşletme Fak. İşletme

(Tablo : 1). İşletme fakültesi bünyesinde bulunan işletme dalı, Dokuz Eylül Üniversitesinde İşletme bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesinde İşletme Mühendisliği bölümü olarak organize edilmiştir. Bu bölümlerin iç yapısı diğer 37 üniversitenin yapısı ile paralellik göstermektedir. Bu durum Türkiye üniversitelerinin işletme eğitimini İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi adı altında bir bölüm disiplini içerisinde vermekte olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamında incelenen iki üniversitede işletme eğitimi fakülte düzeyinde organize edilmiş, ancak işletme eğitiminin yine işletme adını taşıyan fakültenin işletme bölümleri vasıtası ile verildiği gözlenmiştir.

İncelenen 39 üniversitenin işletme bölümlerinden sadece yedisi (Adnan Menderes, Çukurova, Dokuz Eylül, Ege, Erciyes Kayseri, Kafkas, Trakya Üniversitesi) yayınladıkları web sitelerinde Ana Bilim Dallarını belirtmişlerdir. Buna göre Muhasebe Finansman, Yönetim Organizasyon, Üretim Yönetimi Pazarlama, Sayısal Yöntemler, Ticaret Hukuku ve Kooperatifçilik olmak üzere altı ana bilim dalı oluşmuştur. İşletme bölümlerinin 6 ana bilim dalının toplam mezuniyet kredisi dikkate alınarak hesaplanan işletme bölümü içindeki yüzde ağırlıkları ile, ana bilim dallarında okutulan ders sayıları, mezuniyet için gerekli ders adedi ile bölümdeki mevcut ders adetlerini gösteren bulgular Tablo : 2’de yer almaktadır.

Türkiye’de İşletme eğitimi veren üniversitelerin web siteleri, taranmış ve bunlar öncelikli olarak fakülte bazında ve bölüm bazında olmak üzere ayrıştırılmıştır. Daha sonra, web de programı olan tüm işletme programları kayıtlanmıştır ve değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Web sitesinde işletme bölümü altında faaliyet gösteren ana bilim dalları belirtilen üniversiteler “*” işareti ile gösterilmiştir. İşletme bilimi uzmanlık alanı dışındaki tüm dersler (İşletme Bilimine Giriş, İktisat, Matematik, Türk dili, Bilgisayar vb.) bilimsel intibak dersleri adı altında toplanarak değerlendirilmeye alınmıştır. Daha sonra bilimsel uzmanlık dersleri, ayrı ayrı ana bilim dallarına göre tasnif edilmiştir. Örneğin lisans eğitimi süresince zorunlu olarak okutulan Muhasebe ve Finans dersleri, Muhasebe-Finansman Ana Bilim Dalı altında sınıflandırılmıştır. Benzer olarak tüm eğitim döneminde okutulan hukuk dersleri de Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı altında sınıflanmıştır. Tabloda seçimlik dersler bölümünde, bir öğrencinin seçimlik dersler içinden seçerek başarılı olması gereken toplam ders adedi ve bunların kredi olarak toplam kredi içindeki payı gösterilmiştir. Tablonun toplam bölümünde bir öğrencinin mezun olabilmesi için, kaç ders alması gerektiği, ayrıca ders çeşitliği ve zenginliğini göstermek amacı ile seçimlik dersler de dahil o üniversitede okutulan tüm dersler ve toplam mezuniyet kredisi yer almıştır. Tabloda, Ana Bilim Dallarının mezuniyet kredisi içindeki payını yüzde ağırlık olarak ortaya koymak üzere, her ana bilim dalı için toplam derslerin karşılığı olarak kredi toplamları hesaplanmış ve bu toplamlar toplam mezuniyet kredisi ile oranlanmıştır. Her ders için kredi ders saati ortalama 3 kabul edilmiştir. Daha sonra da her ana bilim dalı ve seçmelikli derslerin yüzde ağırlıklarının aritmetik ortalaması alınarak ortalama bir değer bulunmuştur (Ek: 1).

Ek Tablo : 1 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

- İzzet Baysal ve Trakya Üniversitelerinin dışında, kooperatifçilik ana bilim dalına ait dersler zorunlu ders programı içinde bulunmamaktadır. Az sayıda bulunanlar ise seçimlik dersler içinde yer almaktadır. Kooperatifçilik ana bilim dalının üniversitelerimiz tarafından terk edildiği görülmektedir.
- Muhasebe Finansman Ana Bilim Dalına Kafkas Üniversitesi işletme programının %30,7'sini ayırarak bu alana en fazla ağırlık veren üniversite olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe Finansman Ana bilim Dalı aynı zamanda Kafkas Üniversitesi işletme programının en ağırlıklı dalıdır. Hitit Üniversitesi İİBF' si %30,4 ağırlık ile ikinci, Gazi Üniversitesi İİBF si de dördüncü sıradadır. Adnan Menderes, Cumhuriyet, Süleyman Demirel, İstanbul Ticaret, Niğde, Muğla, Dokuz Eylül, Zonguldak Karaelmas Üniversitelerinin, işletme programlarının yaklaşık %25'i Muhasebe Finansman derslerinden oluştuğu görülmektedir. İncelenen üniversitelerin işletme programlarındaki Muhasebe Finansman Ana Bilim Dalının yüzde ağırlıklarının aritmetik ortalaması %17,06'dır. ODTÜ'nün %4,76 ile programında Muhasebe Finansman Ana Bilim Dalı altında okutulan derslere en az ağırlık verdiği, İTÜ İşletme Fakültesi ve Bilgi Üniversitesinin %5,88 ile ODTÜ'yü izleyen üniversiteler olduğu anlaşılmaktadır.
- Üniversitelerin Yönetim Organizasyon Ana Bilim Dalı ağırlıklarının aritmetik ortalaması %11,71'dir. İstanbul Ticaret Üniversitesi %27,3 ile en ağırlıklı Yönetim Organizasyon ana bilim dalı dersleri bulunan programa sahiptir. Aynı Üniversitenin Üretim Yönetimi Pazarlama Ana Bilim Dalında da %21 ile diğer üniversitelere göre programında daha fazla ağırlık verdiği görülmektedir. Muhasebe Finansman ile, bu üç ana bilim dalı, kendi içinde dengeli dağılarak, İstanbul Ticaret Üniversitesi işletme programının yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır. Beykent %22,8, Çankaya %22,7, üniversiteleri ikinci ve üçüncü sıradadırlar. Bu üniversitelerin kendi programlarında da Yönetim Organizasyon en ağırlıklı Ana Bilim Dalıdır. İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi %5,88 ile Yönetim Organizasyon ana bilim dalına en az ağırlık veren üniversite konumundadır.

Tablo: 2
Türkiye Üniversitelerinde İşletme Bölümünde Verilen Derslerin Ana Bilim Dallarına Göre Oransal Dağılımı

Üniversiteler	Ana Bilim Dalları							Toplam		
	Muhasebe Finansman	Yönetim ve Organizasyon	Üretim Yönetimi Pazarlama	Sayısal Yöntemler	Ticaret Hukuku	Seçimlik Dersler	Bilimsel İnitbak Dersleri Toplam	Mezuniyet Ders Adedi	Toplam Ders Adedi	Mezuniyet Kredisi
	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık	Yüzde Ağırlık			
Adnan Menderes Üniversitesi	27,7	12,8	10,6	6,38	10,6	0	31,9	54	54	141
Akdeniz Üniversitesi	15,8	11,8	5,92	3,95	9,87	7,89	44,7	52	84	152
Atılım Üniversitesi	9,74	11,7	7,79	3,9	3,9	19,5	43,5	46	55	134
Başkent Üniversitesi	11,9	11,9	5,96	3,97	1,99	11,9	52,3	50	61	151
Beykent Üniversitesi	12,4	22,8	6,21	2,07	6,21	16,6	33,8	51	129	145
Bilkent Üniversitesi	9,23	9,23	9,23	4,62	2,31	18,5	46,9	44	63	130
Boğaziçi Üniversitesi	10	10	4	4	6	24	42	48	79	150
Celal Bayar Üniversitesi	18,8	10,4	14,6	4,17	16,7	0	35,4	57	57	144
Cumhuriyet Üniversitesi	26,1	7,45	14,9	5,59	11,2	0	34,8	61	61	161
Çağ Üniversitesi	10,1	10,1	6,08	0	6,08	22,3	45,3	52	67	148
Çankaya Üniversitesi	15,5	20,7	10,3	7,76	7,76	12,9	25	46	57	116
Çukurova Üniversitesi	7,14	7,14	7,14	1,79	7,14	32,1	37,5	56	74	168
Doğuş Üniversitesi	13,6	15,9	9,09	2,27	4,55	9,09	45,5	44	65	132
Dokuzeylül Üniversitesi	14,3	8,93	10,7	1,79	8,93	12,5	42,9	60	83	168
Ege Üniversitesi	24,3	8,11	8,11	2,03	8,11	18,2	31,1	51	88	148
Erciyes Üniversitesi	11,3	13,1	7,5	3,75	7,5	33,8	23,1	61	87	160
Nevşehir Üniversitesi	13,6	5,84	7,79	3,9	7,79	7,79	53,2	51	60	154
Gazi Üniversitesi	26,4	10,1	12,2	2,03	10,1	16,2	23	53	65	148
Hitit Üniversitesi	30,4	10,1	12,2	2,03	8,11	16,2	20,9	55	68	148
Gaziantep Üniversitesi	19,4	6,94	6,94	1,39	8,33	19,4	37,5	71	102	216
Hacettepe Üniversitesi	23,2	16,9	10,6	4,23	12,7	0	32,4	48	48	142
Haliç Üniversitesi	12,9	17,3	8,63	4,32	4,32	17,3	35,3	53	?	139
İstanbul Bilgi Üniversitesi	5,88	13,7	3,92	5,88	0	33,3	37,3	49	93	153
İstanbul Ticaret Üniversitesi	25,3	27,3	21,4	3,9	7,79	0	14,3	74	74	154
İzzet Baysal Üniversitesi	19,5	5,84	9,74	3,9	9,74	11,7	37,7	54	80	154
Kafkas Üniversitesi	30,7	9,04	7,23	3,61	12,7	0	36,7	56	56	166
K. Maraş Sütçü İmam Üniversitesi	18,8	11,5	8,65	2,88	10,1	13	35,1	75	90	208
Karadeniz Teknik Üniversitesi	17,6	5,29	8,82	3,53	5,29	10,6	48,8	48	94	170
Maltepe Üniversitesi	18,3	10	10	0	10	0	51,7	62	62	180
Marmara Üniversitesi	11,3	11,3	7,55	1,89	5,66	37,7	24,5	55	106	159
Muğla Üniversitesi	23,9	8,7	6,52	2,17	6,52	26,1	26,1	56	103	138
Niğde Üniversitesi	24,7	12,4	10,6	1,76	7,06	14,1	27,6	62	76	170
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	4,76	19	4,76	2,38	4,76	42,9	21,4	50	58	126
Süleyman Demirel Üniversitesi	25,5	5,88	7,84	3,92	13,7	0	43,1	52	52	153
Trakya Üniversitesi	16,7	13	7,41	5,56	5,56	20,4	31,5	62	114	162
Ufuk Üniversitesi	14,1	12,5	4,69	3,13	3,13	9,38	53,1	62	?	192
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	23,6	9,09	9,09	3,64	10,9	7,27	36,4	65	88	165
Dokuz Eylül Ün. İşletme Fak. İşletme	15	16,9	7,5	1,88	3,75	22,5	32,5	61	104	160
İTÜ İşletme Fak. İşletme Mühendisliği	5,88	5,88	9,8	9,8	5,88	17,6	45,1	55	?	153
ARİTMATİK ORTALAMA	17,06	11,71	8,77	3,48	5,68	14,94	36,43	55	71	155

- Sayısal Yöntemler Ana Bilim Dalının aritmetik ortalaması %3,48'dir. İstanbul Teknik Üniversitesi yaklaşık 3 kat fazlası ile bu ana bilim dalına en fazla ağırlık veren üniversite konumundadır. Bunu Çankaya ve Adnan Menderes Üniversitesi izlemektedir. Bu ana bilim dalı ile ilgili olarak Maltepe ve Çağ Üniversitelerinde zorunlu olarak hiçbir ders okutulmamaktadır.
- Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalının ağırlığı dikkate alındığında Celal Bayar Üniversitesinin üniversiteler içinde ilk sırada olduğu kendi programının da %16,7'sini bu alana ayırdığı dikkate çekmektedir.
- Tablo : 2'de Seçimlik derslerin yüzde ağırlığı incelendiğinde ODTÜ'nün toplam ders kredisi içinde seçilerek alınması gereken seçimlik derslerin payı %42,9 çıkmaktadır. Bunun nedeni ODTÜ de alınması gereken toplam ders kredisinin düşük olmasıdır. Buna karşın Marmara Üniversitesi seçimlik ağırlığında %37 ile ODTÜ den sonra gelmesine rağmen 71 ders içinden 20 ders seçme hakkı vermesi ile seçimlik ders kabiliyeti en yüksek üniversitedir. Oysa ODTÜ de 26 ders içinden 18 tane seçme hakkı mevcuttur. Marmara Üniversitesini Çukurova ve Erciyes Üniversiteleri izlemektedir.
- Bilimsel İntibak derslerinin Erciyes, Ufuk, Başkent ve Maltepe Üniversitelerinde İşletme programlarının %50'sinden fazlasını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ders çeşitliği konusunda Beykent Üniversitesinin 129 Trakya Üniversitesinin 114 dersle önde oldukları anlaşılmaktadır.
- Gaziantep Üniversitesi 216, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 208 krediyi mezuniyet için zorunlu tutarken Çankaya Üniversitesi 116, ODTÜ 126 kredi ile öğrencilerini mezun etmektedir. Bu durumda Çankaya Üniversitesinde eğitime başlayan bir öğrenci Gaziantep Üniversitesindeki öğrencinin almak zorunda olduğu dersin yaklaşık yarı kredisi ile mezun olmaktadır.

Ek Tablo : 1'de detaylı olarak verilen Türkiye üniversitelerine ilişkin bilgilerin özet hali Tablo : 2'de gösterilmiştir.

B) ABD Üniversiteleri

Çalışma kapsamında incelenen tüm ABD üniversitelerinde işletme dalının fakülte düzeyinde yapılandırıldığı görülmektedir (Tablo : 3). ABD üniversitelerinde, lisans düzeyinde eğitim veren okullar isim olarak okul yada kolej olarak isimlendirilmektedir. Fakülte kavramı üniversite de çalışan akademik kadro ile ilgili kullanılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de fakülte olarak kullanılan kavramın karşılığı olarak Okul kavramı aslına uygun olarak kullanılmıştır. Kavram kargaşasına gitmemek için ayrıca parantez içinde açıklanmıştır.

Tablo: 3
ABD Üniversitelerinde İşletme Alanının Örgütlemesi¹

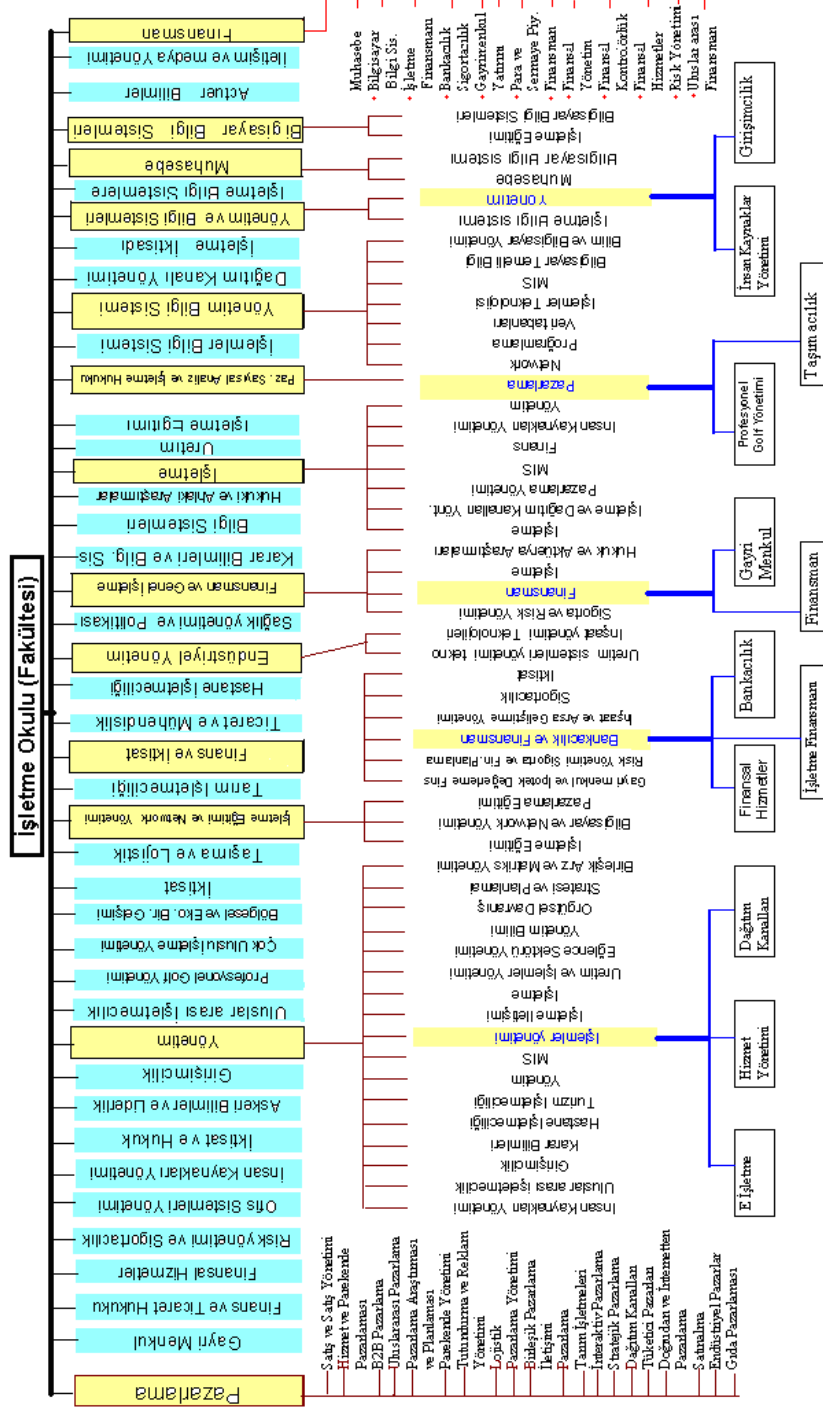
Üniversitenin Adı	İşletme Dahmın Örgütlenme Şekli		Üniversitenin Adı	İşletme Dahmın Örgütlenme Şekli	
	Fakülte Olarak	Bölüm Olarak		Fakülte Olarak	Bölüm Olarak
Arizona State (W.P. Carey SoB)	*		Kansas State	*	
Arkansas Satate	*		Mississippi State	*	
California State(San Diego Satate)	*		Montana State	*	
Central Connecticut Satate	*		Northern illinois	*	
Central Washington	*		Oklahoma State	*	
Drexel (Le Bow CoB)	*		South Missouri State	*	
Florida State	*		University of Kentucky	*	
Fordham	*		University of Nebreska at Lincoln	*	
Georgia State (W.Bunting SoB)	*		University of Wisconsin	*	
Iowa State	*		Western Michigan State	*	

ABD üniversitelerinin işletme eğitim yapılanması ile ilgili tüm veriler ve inceleme sonuçları detaylı olarak Ek Tablo : 2' de (Ek Tablo : 2ABD Üniversitelerinin İşletme Fakültelerinin Özellikleri) verilmiştir. Ek Tablo : 2'nin hazırlanmasında şu noktalara dikkat edilmiştir;

İşletme fakülteleri bünyesinde bulunan bölümler ayrıştırılırken, benzer konuya karşılık gelmekle birlikte isim farklılaşması varsa, bölümler ayrı ayrı tabloda gösterilmiştir. Bölümlerin uzmanlık alanları ayrıştırılırken yine aynı kural uygulanmıştır. Bu nedenle farklı bölümler altında aynı adlı uzmanlık alanları tabloda yer almaktadır. Yine aynı şekilde bazı uzmanlık alanları bölüm olarak da tasnif edilmiş olmaktadır. Tablonun hazırlanmasında yakın bölümlerin ard arda sıralanması tabloyu inceleyenlere gruplama kolaylığı sağlaması amacı ile yapılmış fakat verilerin orijinalitesini korumak bu sayede oluşabilecek çeşitlilik ve farklılıklara imkan sağlamak amacıyla tamamı ile gruplanmış bir tablo oluşturulmasından özellikle kaçınılmıştır.

Mezuniyet için gerekli olan kredileri üniversitelerin web sayfasında belirtildiği gibi derlenmiş, bölümden bölüme değişen mezuniyet kredisi miktarı durumunda tabloda bu gösterilmiştir. Aynı şekilde toplam ders sayısı hesaplanırken bir aralık içinde gösterilmesi, bölümlerdeki ders programlarının öğretim yıllarında farklılaşabilmesinden, bazı derslerin kaldırılıp yerine yenilerinin konulabilmesinden kaynaklanmaktadır. Toplam ders sayısı hesaplanırken, tüm seçimsel ve zorunlu dersler ayrı ayrı belirtilmeden toplanmıştır.

Tablo : 4
 ABD’de 4 Yıllık Lisans Düzeyinde Faaliyet Gösteren İşletme Okullarının Örgütlenme Yapıları

Ek Tablo : 2 incelendiğinde, şu bulgulara ulaşılmıştır;

- Muhasebe bölümünün yaklaşık tüm üniversitelerde alt uzmanlık dallarına ayrılmadan Muhasebe adı altında organize edildiği bulgulanmıştır.
- Finansman bölümünün; finansman, işletme finansmanı, bankacılık, sigortacılık, gayri menkul, yatırım, para ve sermaye piyasaları, finansal yönetim, finansal kontrolörlük, finansal hizmetler, risk yönetimi, uluslararası finansman olmak üzere 12 alt uzmanlık dalına ayrıldığı dikkate çekmektedir. Bununla beraber bu alt uzmanlık dallarının bazıları kendi içinde bir düzey daha uzmanlaşma içerdiği belirlenmiştir. Finansmanın alt uzmanlık dallarının çeşitli üniversitelerde bölüm olarak yapılandığı görülmektedir. Gayrimenkul, finansal hizmetler, risk yönetimi ve sigortacılık bu hususa örnek teşkil etmektedir.
- Yönetim bölümü altında; yönetim, uluslar arası işletmecilik, insan kaynakları yönetimi, girişimcilik, karar bilimleri, hastane işletmeciliği, turizm işletmeciliği, üretim işlemler yönetimi, yönetim bilgi sistemi, işletme iletişimi, yönetim bilimi, örgütsel davranış, birleşik arz ve matris yönetim, ofis sistemleri yönetimi, profesyonel golf yönetimi, strateji ve planlama, ve eğlence yönetimi olmak üzere 17 alt uzmanlaşma dalına ayrıldığı görülmektedir. Bu alt uzmanlaşma alanlarının bir kısmının bazı fakültelerde bölüm düzeyinde organize edildiği tespit edilmiştir. İnsan kaynakları yönetimi, girişimcilik ve uluslar arası işletmecilik bunlara örnek teşkil etmektedir.
- Pazarlama bölümünün; pazarlama, satış ve satış yönetimi, hizmet ve perakende pazarlaması, B2B pazarlama, uluslar arası pazarlama, pazarlama araştırması ve planlaması, perakende yönetimi, tutundurma ve reklam yönetimi, tarım işletmeleri, dağıtım ve lojistik, pazarlama yönetimi, birleşik pazarlama iletişimi, interaktif pazarlama, stratejik pazarlama, dağıtım kanalları ve yönetimi, tüketici pazarları, doğrudan ve internetten pazarlama, satın alma, endüstriyel pazarlar, gıda pazarlaması olmak üzere 20 alt uzmanlık dalına ayrıldığı tespit edilmektedir. Bunlardan taşıma ve lojistik ve dağıtım kanalı yönetiminin bazı üniversitelerde bölüm olarak tasarlandığı dikkati çekmektedir.
- Yönetim bilgi sistemleri bölümü; yönetim bilgi sistemleri, network yönetimi, programlama, veri tabanları, işlemler teknolojisi, bilgisayar temelli bilgi, bilim ve bilgisayar yönetimi, işletme bilgi sistemi, karar bilimleri ve bilgi sistemleri olmak üzere 9 alt uzmanlaşma dalına ayrıldığı görülmektedir. Bu uzmanlık alanlarından işletme bilgi sistemleri, network yönetimi, bilgisayar bilgi sistemleri, karar bilimleri ve bilgi sistemlerini çeşitli üniversitelerde bölüm düzeyinde yapılandığı görülmektedir.

- İşletme fakültesinin altında yer alan işletme bölümünde; yönetim, insan kaynakları yönetimi, finansman, yönetim bilgi sistemi, işlemler ve dağıtım kanalı yönetimi, ve işletme olmak üzere 7 alt uzmanlık dalı bulunmaktadır.
- Yukarıda yapılan grupların içine girmeyen ve çeşitli üniversitelerde bölüm düzeyinde organize edilmiş olan; iletişim ve medya yönetimi, aktüer bilimler, işletme eğitimi, işletme iktisadı, hukuki ve ahlaki araştırmalar, askeri bilimler ve liderlik, hastane işletmeciliği, sağlık yönetimi ve politikaları, ticaret ve mühendislik, bölgesel ve ekonomik birliklerin gelişimi bölümleri dikkati çekmektedir.
- Üniversitelerin işletme fakülteleri altındaki bölüm sayılarının üçten on ikiye kadar değiştiği gözlenmektedir. Bununla beraber Kooperatifçilik dalının ne bölüm ne uzmanlık olarak mevcut olmadığı, Üretim dalının ise incelenen 20 üniversite içinde sadece Iowa State Üniversitesi'nde bölüm olarak yapılandığı diğer üniversitelerde ise çoğunlukla yönetim bilgi sistemleri içinde ders düzeyinde okutulduğu görülmektedir.

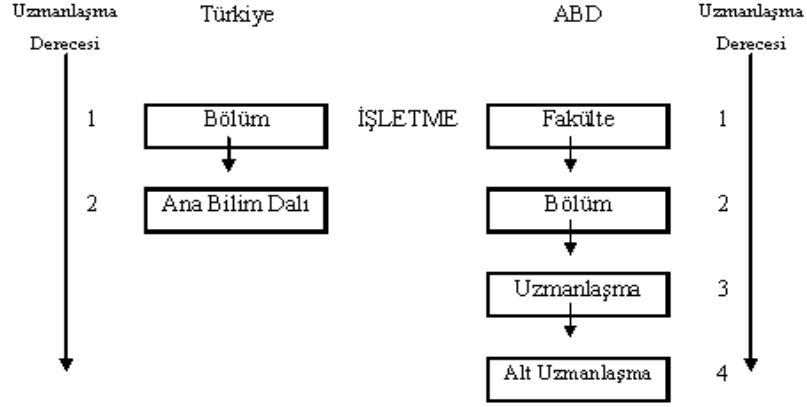
Sayısal yöntemler ana bilim dalı ABD de iki üniversitede farklı isimler altında bölüm düzeyinde bulunmaktadır. Üretim ise sadece Iowa State üniversitesinde bölüm olarak okutulmakta, her iki ana bilim dalı da yönetim bilgi sistemleri bölümlerinin altına ders düzeyinde yer aldığı görülmüştür.

Araştırma konusu ABD üniversitelerinde, 4 yıllık lisans düzeyinde işletme eğitiminin yapısını ortaya koymak amacıyla, incelenmiş olan tüm üniversitelerdeki işletme dalları altında faaliyet gösteren tüm bölümleri ve bunların uzmanlaşma alanları, bir bütün ve Ek Tablo : 2'nin özeti olarak Tablo : 4'de gösterilmiştir. Tablo : 4 incelendiğinde ABD de işletme eğitimindeki uzmanlaşmanın derinliği de görülecektir.²

III) TÜRKİYE İLE ABD ÜNİVERSİTELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

A) İşletme Bilim Dalının Yapılanma Açısından Karşılaştırılması

İşletme bilim dalının Türkiye'deki üniversitelerde İİBF altında bir bölüm olarak, ve bu bölümün altında da ana bilim dalı düzeyinde örgütlendiği görülmektedir. Buna karşın ABD de işletme bilim dalı 4 yıllık lisans-fakülte düzeyinde örgütlenirken işletme okulu (fakültesi) adı altında 43 farklı bölüme kadar örgütlenmenin mümkün olabileceği (Tablo : 4.), bu bölümlerin bazılarının da kendi içinde 20 alt uzmanlığa ayrıldığı (pazarla bölümü), alt uzmanlığın da kendi içinde ayrıca bir alt uzmanlık seviyesinde de ayrışabileceği (Tablo : 4) görülmektedir. Bu verilerden hareketle, uzmanlaşma seviyesini (uzmanlaşma derecesi-kademesi) şu şekilde tanımlıyoruz; uzmanlaşma seviyesi, bölüm, birim ve içeriklerin hiyerarşik dikey farklılaşmasıdır. Bu tanıma göre Türkiye ile ABD üniversiteleri işletme bilim dallarının uzmanlaşma dereceleri Şekil : 1'de modellenmiştir.

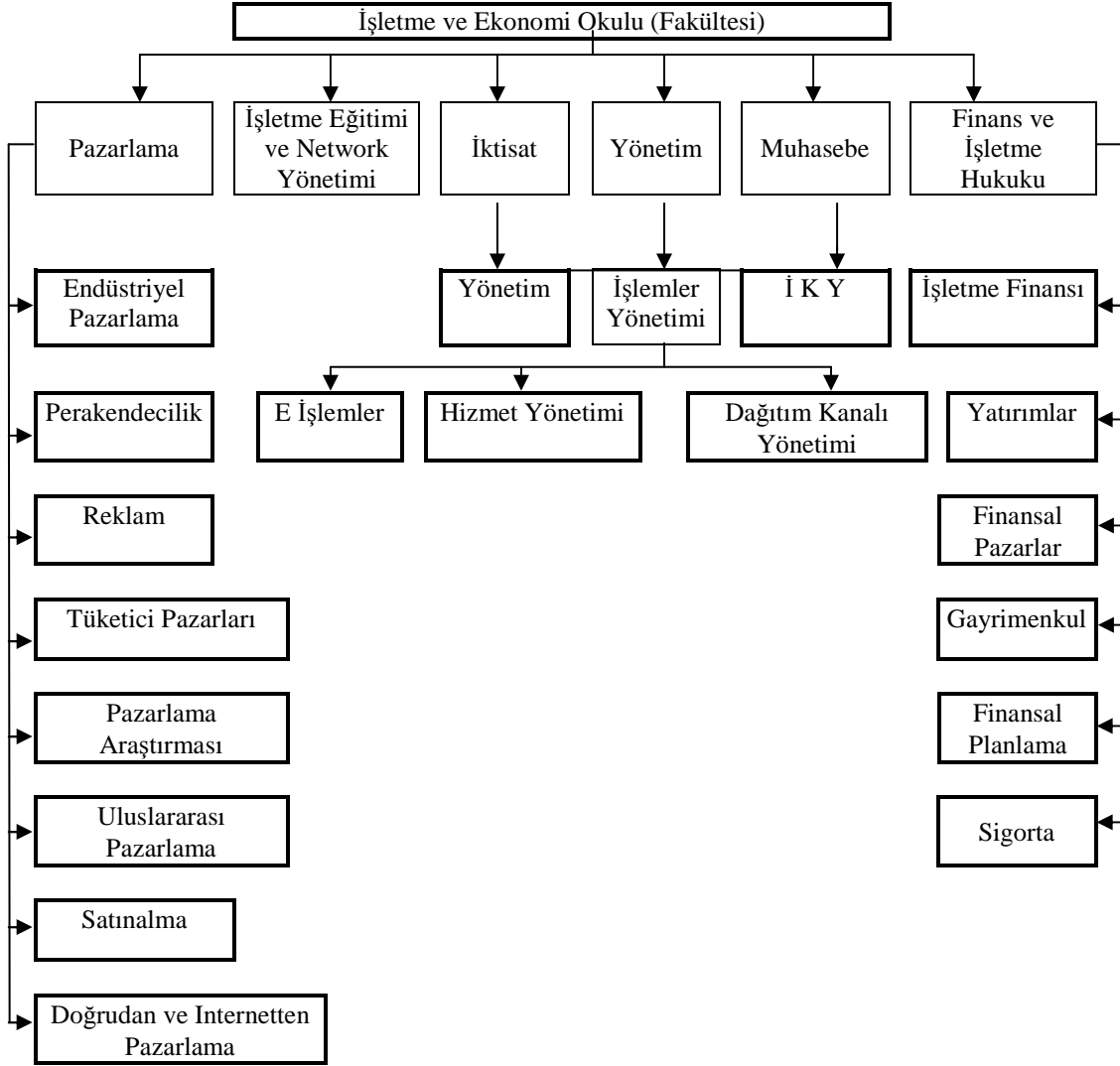
Şekil : 1
Türkiye ve ABD'de İşletme Bilim Dalının Uzmanlaşma Derecesi

İşletme bölümü karşılaştırılan birim olarak ele alındığında, Türkiye de bölüm, ABD de fakülte [1.Uzmanlaşma Derecesi (veya kademesi)] olarak yapılandığı, Türkiye üniversitelerindeki işletme bölümlerinin Ana bilim dalları olarak dikey farklılaştığı ABD de fakültelerin bölüm olarak dikey farklılaştığı [2. uzmanlaşma Derecesi (veya kademesi)] tespit edilmektedir. ABD üniversitelerinde işletme fakültelerinin altında bulunan bir bölüm kendi içinde farklı uzmanlık alanlarına dikey olarak ayrılmaktadır [3. uzmanlaşma Derecesi (veya kademesi)] Bu uzmanlık alanlarının da bazıları kendi içinde alt uzmanlık sahalarına dikey olarak farklılaşmaktadır [4. uzmanlaşma Derecesi (veya kademesi)]. Örneğin University of Wisconsin-Whithewater' de, işletme ve iktisat okulu (fakültesi) [1. uzmanlaşma derecesi (veya kademesi)], Yönetim bölümü [2. uzmanlaşma derecesi (veya kademesi)], işlemler yönetimi [3. uzmanlık derecesi (veya kademesi)], hizmet yönetimi [4. uzmanlaşma derecesi (veya kademesi)] olmak üzere 4 uzmanlaşma derecesini gösterebiliriz (Şekil : 2).

ABD deki işletme dalının çeşitlenmesini daha iyi anlayabilmek için, kademe genişliği ve uzmanlaşma derinliği kavramlarını şöyle tanımlıyoruz;

Kademe genişliği, bir uzmanlaşma derecesinin (veya kademesinin) yatay farklılaşma adedidir.

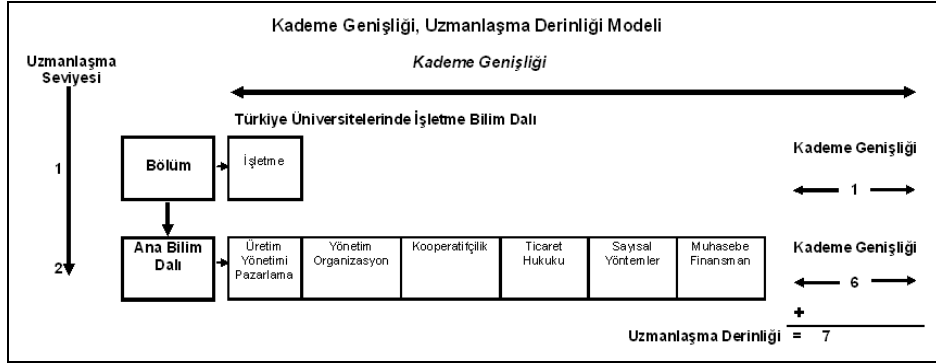

Şekil : 2

University of Wisconsin-Whitewater' İşletme Dalı Yapılanması

Uzmanlaşma derinliği, uzmanlaşma seviyelerinin (veya derecesi/kademesi) kademe genişliklerinin toplamına eşittir. Başka bir ifade ile, Uzmanlaşma derinliği;

uzmanlaşma seviyelerinin yatay farklılaşmalarının toplamından oluşur. Kademe genişliği ve uzmanlaşma derinliği kavramları Şekil : 3’de modellenmiştir.

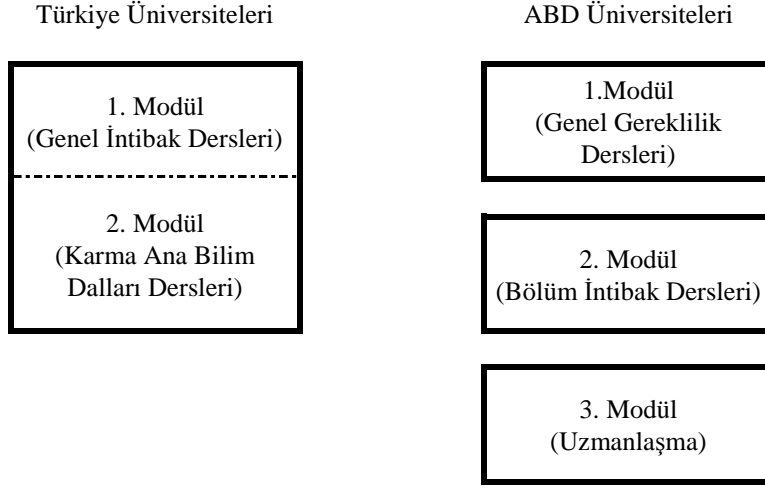
Şekil : 3
Kademe Genişliği, Uzmanlaşma Derinliği Modeli

B) İşletme Eğitim Sistemi Açısından Karşılaştırılması

ABD üniversitelerinde işletme eğitimi genel olarak 3 ana modülden oluşmaktadır. Birinci modülde, Genel Gereklilikler diye adlandırılan ve kendi içinde birkaç gruba ayrılabilen genel intibak derslerinden oluşur. Bu derslere örnek olarak; matematik, fizik, kimya, tarih, dil dersleri örnek gösterilebilir.

İkinci modül, bölüm intibak derslerinden oluşmaktadır. Bunlara örnek olarak, Yönetim, muhasebe, pazarlama vb. temel mesleki dersler gösterilebilir. Üçüncü modül ise, uzmanlaşma derslerini içerir. Bu modül, zorunlu dersler, mesleki seçimli dersler ve bölüm dışı seçimli dersler olmak üzere genellikle üç ana grupta organize edilir. Bu sistemin en önemli noktalarından biri, modüller arası geçişlerde çeşitli başarı kıstaslarının bulunmasıdır.

Türkiye’deki işletme eğitimi ABD deki uygulama çerçevesinde değerlendirildiğinde, birinci modülün bilimsel intibak derslerinden, ikinci modülün karma ana bilim dalı derslerinden oluştuğu, fakat üçüncü bir modülün olmadığı gözlenecektir. Ancak bununla beraber Türkiye’de, işletme eğitim sırasındaki modüller arasındaki geçişler birbirine bağlı başarı kıstaslarını içermediği için, ABD sistemine benzer çoklu bir modülden bahsedilmesi de esasen zordur.

Şekil : 4
Öğretim Sistemlerinin Karşılaştırılması

C) İşletme Eğitiminin Ders Çeşitliliği Açısından Karşılaştırılması

Toplam ders sayıları dikkate alındığında ABD üniversitelerinin Türkiye'deki birçok üniversiteden önemli ölçüde fazla ders sayısına sahip olduğu görülmektedir (Ek 2). Türkiye'deki ders isim ve içeriklerinin birbirinden kopya edilmişçesine benzerliği, homojenlik, buna karşın ABD üniversitelerinin ders çeşidi açısından çok önde olması, bir heterojenlik bulgusu olarak değerlendirilmelidir. Türkiye'deki üniversitelerin işletme programlarındaki toplam ders sayısı 48-129 (ortalama 71) arasında iken ABD de bu rakam 70-220'dir.

IV) İŞLETME EĞİTİMİNDE YENİ YÖNELİMLER

Çalışmada incelenen verilere dayanılarak, işletme eğitimindeki yeni yönelimleri şu şekilde tartışmaya açılabilir;

- Finansman, pazarlama, yönetim, yönetim bilgi sistemleri bölümlerinde uzmanlaşma derece ve kademe genişliğinin fazla olması, bu bölümlerdeki, sigortacılık, bankacılık, gayrimenkul, risk yönetimi, insan kaynakları yönetimi, girişimcilik, uluslararası işletmecilik, dağıtım kanalı yönetimi ve lojistik uzmanlık alanlarının bir bölüm olma yolunda eğilim göstereceği tahmin edilmektedir (Ek 2).
- Her uzmanlaşma seviyesinde kademe derinliklerinin (yatay farklılaşmaların) devam edeceği öngörülmektedir.

- Gelişen yeni ihtiyaçlara ve teknolojiye paralel olarak, yeni derslerin tasarlanacağı tahmin edilmektedir. Bunlara örnek olarak, Network ve dağıtım sistemleri, object-oriented modelleme ve programlama, hissedar değeri yaratma, deneysel tasarım, kişisel finansman yönetimi, küresel pazarlama, spor pazarlaması, uluslar arası işletme hukuku, gayrimenkul finansmanı, kayıt yönetimi ve imaj teknolojileri, endüstriyel çatışmaların çözümü, kariyer pazarlaması, web sayfalarının geliştirilmesi ve yönetimi, gösterilebilir.

SONUÇLAR

Ülkemiz üniversitelerinde işletme dalı İİBF altında bölüm olarak yapılandırılmıştır. Bölümler de ana bilim dalları boyutunda ayrılmaktadır. Buna karşın izlenen işletme programları genel işletme öğretimi için tasarlanmış olup alt uzmanlıklara müsaade etmemektedir. Açıklamak gerekirse işletme bölümü pazarlama uzmanlığı, yönetim odaklı, yönetim bilgi sistemli yönelimli uygulamalar mevcut değildir. İşletme bölümleri altında tasarlanmış ana bilim dalları sayısı altıdır. Kooperatifçilik ana bilim dalı fiilen kalkmış, Sayısal yöntemler ana bilim dalının ders sayısı azalmıştır. Üretim yönetimi halen pazarlama ile beraber bir ana bilim dalı oluşturmaktadır. Üretim uzmanlığı Amerikan üniversitelerinde yönetim bilgi sistemleri altında ele alınmakta sadece Iowa state üniversitesinde bölüm olarak bulunmaktadır.

Türkiye üniversitelerinde uzmanlaşma seçmeli dersler ile sağlanmaya çalışılsa da çalışma hem seçimli ders sayısının hem de bu uygulanmaya yönelik üniversite sayısının yeterli olmadığını göstermektedir. Bu veriler dikkate alındığında işletme programlarında alt uzmanlıkların var olduğunu söylemek çok güçtür.

Türkiye’de işletme dalını fakülte olarak örgütleyen iki üniversite ise, bu örgütlenmeyi ABD deki gibi çok uzmanlık alanlı değil, İİBF’nin bölüm-ana bilim dalı paralelinde gerçekleştirmektedir. Şöyle ki, bu iki üniversite de işletme fakültelerinin altında, işletme bölümü mevcuttur. İşletme bölümünün altında da ana bilim dalları mevcuttur.

Türkiye’deki üniversitelerin yarısından fazlasının Muhasebe ağırlıklı bir program uygulamaktadır. Herhangi bir üniversitenin işletme dalının, herhangi bir uzmanlık dalında ihtisaslaşmış olmadığı gözlemlenmektedir. Üniversitelerin işletme alanındaki ders program ve içeriklerinin benzer olması homojen bir işletme programının varlığına kanıt olmaktadır.

ABD üniversiteleri işletme dalını fakülte (lisans eğitimi) olarak örgütlemişlerdir. Bu düzeydeki bir örgütlenme bu dala verilen önemin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. İşletme fakültesinin altında (çalışma kapsamında tespit edilen) 43 adet bölüm olduğu görülmektedir. Bu bölümlerin alt uzmanlıkları ve alt uzmanlıkların da ayrıca alt uzmanlıkları (4.derece) mevcuttur. Uzmanlaşma süregelen ve devam eden bir eğilim

olarak görülmektedir. Uzmanlaşmalar, öncelikli olarak finansman, yönetim, pazarlama ve yönetim bilgi sistemleri alanında oluşmaktadır. Bu bölümlerin alt uzmanlıklarının bazı Amerikan üniversitelerinde bölüm düzeyine çıkarılmış olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda risk yönetimi, sigortacılık, bankacılık ve banka yönetimi, lojistik, taşıma, dağıtım kanalları yönetimi, uluslararası işletmecilik, insan kaynakları yönetimi ve girişimcilik işletme dalının gelişen ve bağımsızlaşan bölümleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yönetim bilgi sistemi alt uzmanlıkları da gelişmektedir. ABD üniversiteleri güçlü bilgisayar eğitimi ile uzmanlaşmış işletmeciler yetiştirmektedir. Network sistemleri tasarımı-yönetimi, web sayfası hazırlama geliştirme-yönetimi, işletme bilgi ve veri sistemleri yönetimi, yönetim bilgi sistemi uzmanlıklarındaki yeni yönelimler olarak bulgulanmıştır.

ABD’de işletme eğitim sistemi 3 modül, ve modüller arası geçişler çeşitli başarı kriterlerine dayalı olarak organize edilmiştir. Aynı değerlendirme sistemi içinde ele alındığında Türkiye üniversitelerinde iki modülden söz edilebilir. Fakat modüller arası geçiş çoğu üniversitede başarı kriterlerine bağlı olmadığına aslında sistem tek bir modül olarak kabul edilebilir.

ABD de ders sayıları 70-220 arasında değişirken, Türkiye’de bu sayı 48-129 (ortalama 71) arasındadır. Türkiye üniversitelerinin ortalama toplam ders sayısı 71 iken ABD üniversitelerinde bu rakam minimumu teşkil etmektedir.

Programların ders çeşitliliği yeni yönelimlere ait izler taşımaktadır. Deneysel tasarım, spor pazarlaması, imaj teknolojileri, kayıt yönetimi, network sistemleri, gayrimenkul finansmanı hissedar değeri yaratma, kariyer pazarlaması, hem çeşitlilik hem de yeni yönelimlere işaret olarak kabul edilebilir.

ABD’nin öncü olduğu işletme öğretiminin; yapısal, eğitsel ve içerik olarak farklılığını ve zenginliğini, pazardan gelen istek ve ihtiyaçların dikkate alınmasında, yeni ders, uzmanlık ve bölüm yapılandırılmasının, bu pazar istek ve ihtiyaçlarının ışığında gerçekleştirilmesinde aramak yanlış olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye işletme öğretiminin tek tip bir yapıda olduğu küreselleşen pazar istek ve ihtiyaçlarını yeterince dikkate almadığı söylenebilir.

Üniversiteler, nitelik ve kalitenin ön planda olduğu dünyada, rekabet edebilmek ve varlığını devam ettirebilmek için, pazarın gereklerine uygun ürün geliştirmek durumundadır. Türkiye üniversitelerinde işletme eğitim programlarının global dünya görüşü çerçevesinde, çağın gereklerine uygun olarak, yeniden gözden geçirilmesi ve planlanması bir zorunluluk olarak gözükmektedir. Bu kapsamda, piyasanın çok iyi takip edilmesi ve verilen eğitimin mümkün olduğunca geleceğe dönük olarak sunulması, işletme eğitiminde yeni yönelimlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda;

- İşletme eğitiminin giderek uluslararası bir hal aldığı görülmektedir. Her geçen gün iletişim ve ulaşım alanındaki gelişmelere mütakip, uluslararası anlamda iş yapan işletmelerin sayısı artmakta, buna bağlı olarak değişik kültürlerden insanlarla anlaşabilmek ve iş yapabilmek için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması, geleceği önceden kestirebilen işletme eğitimi veren okullar vasıtası ile olacaktır.
- Uygulamalı eğitimin ağırlık kazandığı ve pratiğe dönük verilen eğitimin daha başarılı olduğu görülmektedir. Buna dayalı olarak grup-takım çalışmasının önemi artmaktadır.
- Uluslararası anlamda başarı şansı yüksek öğrenci yetiştiren üniversitelerin, alanında profesyonelleşmiş işletmelerle ortaklaşa program yürüttükleri ve sürekli temas içinde oldukları, gerek eğitim aşamasında gerekse eğitim sonrasında öğrencilerine iş bulma konusunda da yardımcı oldukları gözlenmektedir.
- Müteşebbüslük ve orta ve küçük ölçekli işletmelerin ihtiyaçlarına yönelik dersler ve programların geliştirildiği ve uygulandığı görülmektedir. Ortaya çıkan yeni iş alanlarının %80'inin küçük ve orta ölçeğe yakın işletmelerden oluştuğu düşünüldüğünde bu alana yönelik verilen eğitimin önemi daha da artmaktadır.
- Günümüz işletme eğitim metotları genellikle tek bir alana yönelik olmanın ötesinde, öğrencilere iş hayatını tamamıyla anlayabilme imkanı sağlamakta ve bu doğrultuda da bir eğitim vermeyi amaçlamaktadır.
- Dünya piyasasında meydana gelen skandallar sonucu oluşan ekonomik kriz ve benzeri sonuçlar işletme eğitimi veren üniversitelerin de bu alanda, sosyal sorumluluk anlayışının da bir gereği olarak, iş ahlakı, etik değerler, sosyal vicdan gibi konularda ders programlarının geliştirilmesine neden olmuştur. İş ahlakı, sosyal sorumluluk kavramı ve etik değerlerin önemini artırmıştır.
- Esnek müfredat uygulaması ağırlık kazanmış, seçicilik derslerin sayısı ve niteliği artırılmış ve hatta seçicilik okullar gündemde yerini almış, öğrencilerin istedikleri dersi istedikleri üniversite ve hocadan almasının önü açılmış, bu kapsamda önemli fırsatlar sunulmuştur.

Sonuç olarak, geleceğin profesyonellerini ve yarının liderlerini yetiştirmek için yepyeni paradigmlar ve zihinsel bir devrim gerekiyor. Bunun gerçekleştirilebilmesi için dünyadaki, işletme alanındaki enson teknoloji ve yöntemlerin, acilen Türkiye'ye adepte edilmesi ve daha iyilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bunda, özellikle akademisyenlere ve bu alanda politika üretenlere ciddi görevler düşmektedir.

SONNOTLAR

- ¹ ABD Üniversitelerinde, İşletme dalının örgütlenme şeklinin, tümüyle fakülte düzeyinde yapılandırıldığını ortaya koymak amacı ile bu şekilde bir tablo oluşturulmuştur. Bunda amaç, söz konusu ayrışımı görsel olarak ortaya çıkarmak, bölüm olarak bir örgütlenme yapısının olmadığına vurgu yapmaktır.
- ² Tablo : 4 ABD’de faaliyet gösteren ve araştırma kapsamında incelenen üniversitelerin işletme eğitimi veren programları incelenerek, söz konusu veriler kullanılmış ve uzmanlaşma derecesi ve derinliğini göstermek amacı ile şematize edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AMERICAN ASSEMBLY OF COLLEGIATE SCHOOLS OF BUSINESS (AACSB). (1993), *The Cultivation of Tomorrow's Leaders: Industry's Fundamental Challenge to Management Education*, Newline, Spring, 23 (3), pp. 1-3.
- CLARK, B.R. (1990), *The Organizational Dynamics of the Amerikan Research University*”, Higher Edu. Pol., 3 (2), pp. 31-35.
- COUTU, Diana L. (2003), “I was Greedy Too”, *Harvard Business Review*, February Issue.
- DURUCKER, Peter. (1993), *Yeni Gerçekler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 315.
- KARAKAŞ, Fahri. (2006), “21. Yüzyıl Yönetim İşletme Eğitimi İçin 100 Özellik”, <http://blog.milliyet.com.tr>, 13.09.2006. <http://blog.milliyet.com.tr/Blogger.aspx?UyeNo=537226>.
- MINTZBERG, Henry. (1989), *Mintzberg on Management: Inside our Srange World of Organizations*, Free Pres, New York, pp. 79-91.
- O'TOOLE, James. (2005), “How Business Schools Lost Their Way”, *Harvard Business Review*, May, Online Issue.
- ŞUHUBİ, Erdoğan ve dig. (1994), *Türkiye’de ve Dünyada Yüksek Öğretim Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD, İstanbul.
- YÜKSEL, Öznur ve DURUKAN Tülin. (1998), “İşletme Yönetimi Eğitiminde Yerellikten Evrenselliğe Doğru Yeni Bir Ders Programı Tasarımı”, *VI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Bildiriler*, Anadolu Üniversitesi, 21-23 Mayıs, Eskişehir.

www.adu.edu.tr

www.akdeniz.edu.tr

www.atilim.edu.tr

www.baskent.edu.tr

www.bayar.edu.tr

www.beykent.edu.tr

www.bilkent.edu.tr

www.boun.edu.tr

www.cag.edu.tr

www.cankaya.edu.tr

www.cba.unl.edu/

www.cbi.msstate.edu/mis/

www.cbi.msstate.edu/mis/bis/index.asp

www.Central_Washington_University.asp

www.cob.fsu.edu/undergrad/

www.cob.niu.edu/

www.courses.k-state.edu/catalog/undergraduate/

www.crk.umn.edu/academics/Mgmt/

www.cumhuriyet.edu.tr

www.deu.edu.tr

www.dogus.edu.tr

www.Drexel_University.asp_of_Wisconsin_Whitewater.asp

www.ege.edu.tr

www.erciyes.edu.tr

www.gantep.edu.tr

www.gatton.uky.edu/Academic/SOM/Home/

www.gazi.edu.tr

www.Georgia_College_And_State_University.asp

www.gop.edu.tr
www.halic.edu.tr
www.hun.edu.tr
www.Iowa_State_University.asp
www.ibu.edu.tr
www.ibu.edu.tr
www.ibun.edu.tr
www.iticu.edu.tr
www.kafkas.edu.tr
www.karaelmas.edu.tr
www.ksu.edu.tr
www.ksu.edu/
www.ktu.edu.tr
www.maltepe.edu.tr
www.marun.edu.tr
www.metu.edu.tr
www.Montana_State_University_Bozeman.asp
www.mu.edu.tr
www.nigde.edu.tr
www.ogu.edu.tr
www.sdu.edu.tr
www.smsu.edu/SOA/undergrad.htm
www.trakya.edu.tr
www.ufuk.edu.tr

www.universities.com/Schools/C/California_State_University.asp

www.universities.com/Schools/F/Fordham_University.asp

www.universities.com/Schools/N/www.Northern_Illinois_University.asp

www.universities.com/Schools/O/www.Oklahoma_State_University.asp

www.universities.com/Schools/U/University

www.Western_Michigan_University.asp